

RAPORT

z realizacji priorytetowego zadania
Ministra Edukacji i Nauki

**„Nadzór kuratora oświaty nad organizacją
i realizacją kształcenia dzieci i młodzieży
należących do mniejszości narodowych”**

Kraków – marzec 2006 r.

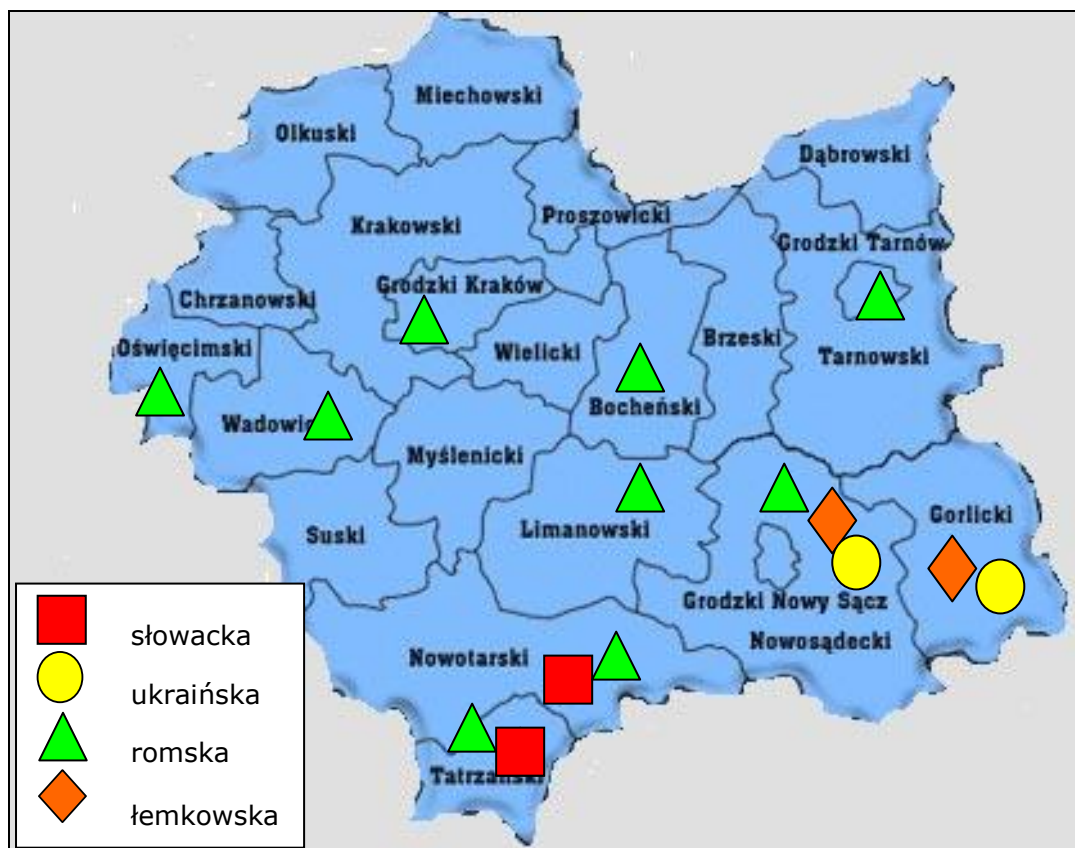
1. Wstęp.

Badania przeprowadzono w 102 szkołach (szkoły podstawowe - 55, gimnazja - 38, szkoły ponadgimnazjalne - 9) na terenie województwa Małopolskiego. W szkołach tych uczy się 965 dzieci i młodzieży należących do mniejszości narodowych i etnicznych, co stanowi 3% ogółu uczniów w badanych szkołach (31.506). Najwięcej przedstawicieli mniejszości narodowych jest w szkołach podstawowych 670 (4,4%), gimnazjach 260 (2,3%) oraz szkołach ponadgimnazjalnych 35 (0,7%).

2. Mniejszości narodowe i etniczne w szkołach Małopolski.

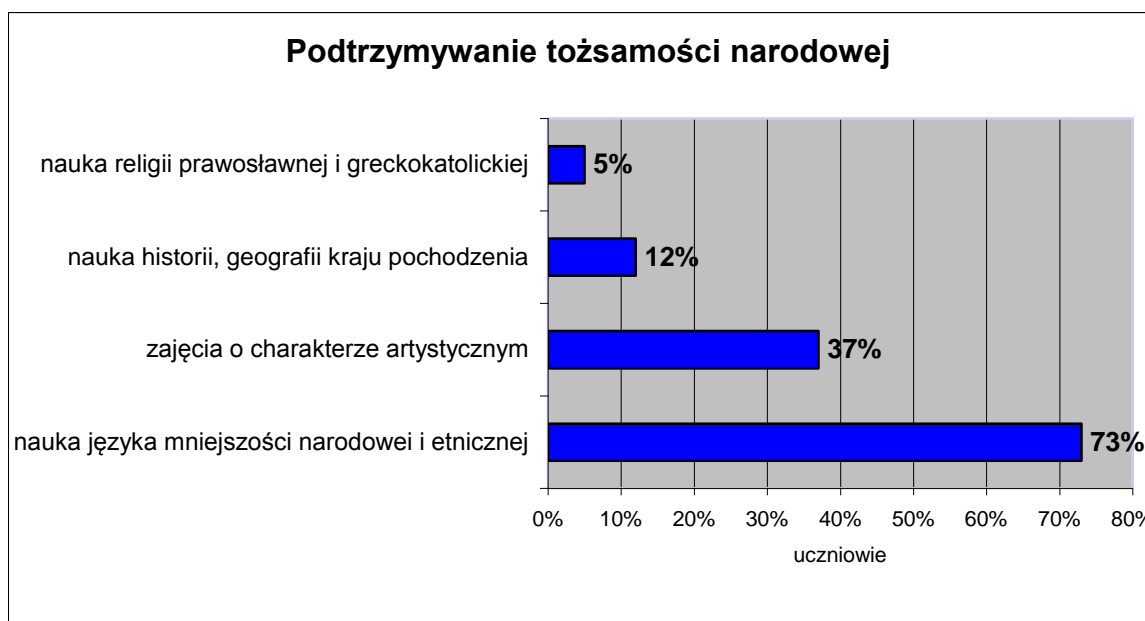
Do szkół w Małopolsce uczęszcza młodzież należąca do słowackiej i ukraińskiej mniejszości narodowej oraz łemkowskiej i romskiej mniejszości etnicznej.

mniejszość narodowa						mniejszość etniczna						
słowacka			ukraińska			romska			łemkowska			
236			29			504			197			
166	70	0	16	11	2	363	126	15	125	53	19	
SP	G	PG	SP	G	PG	SP	G	PG	SP	G	PG	



Rys. 1. Mniejszości narodowe i etniczne w Małopolsce

Szkoły umożliwiają uczniom uczestniczenie w zajęciach edukacyjnych z języka słowackiego, ukraińskiego i łemkowskiego. W szkołach podstawowych z nauki języka mniejszości narodowych i etnicznych korzysta 414 na 670 uczniów (62%), w gimnazjach 161 na 260 (62%) oraz w szkołach ponadgimnazjalnych 29 na 36 (83%). Naukę języka mniejszości etnicznej (łemkowski) prowadzą 23 szkoły i objęte nią jest 172 uczniów (86%).



Nauczanie języka odbywa się najczęściej w macierzystej szkole (94% uczniów). Grupa 34 uczniów (6%) uczestniczy w zajęciach edukacyjnych w innych szkołach ze względu na brak możliwości stworzenia ustawowych grup – pojedyncze osoby w szkole.

Naukę historii, geografii oraz kultury kraju pochodzenia mniejszości narodowej zapewnia 12% każdego typu szkół. Uczestnictwo w zajęciach o charakterze artystycznym mogą realizować uczniowie w 37% badanych szkół. Zajęcia artystyczne prowadzone są również dla grup mniejszości etnicznych – szczególnie Romów.

Szkoły organizują nauczanie religii prawosławnej i greckokatolickiej (11 szkół).

3. Realizacja § 2 rozporządzenia MENiS z 3 grudnia 2002 r. w sprawie warunków wykonywania przez szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymanie tożsamości narodowej ...(Dz. U. Nr 220, poz. 1853).

W dokumentacji badanych szkół znajdują się pisemne wnioski złożone przez rodziców dotyczące nauczania języka, historii, geografii i kultury kraju pochodzenia mniejszości:

Organizacja i realizacja kształcenia dzieci i młodzieży
należących do mniejszości narodowych

Mniejszości narodowe i etniczne											
słowacka			ukraińska			łemkowska			romska		
SP	G	PG	SP	G	PG	SP	G	PG	SP	G	PG
166	70	0	16	11	2	125	53	13	14	5	0
236			29			191			19		

Z prawa złożenia pisemnych wniosków skorzystało 100% rodziców uczniów należących do mniejszości słowackiej i ukraińskiej, łemkowskiej 97 % a romskiej 3,8%. W sumie aktualnie złożonych jest 475 wniosków.

Dyrektorzy szkół realizują 97% (475 wniosków) próśb zawartych we wnioskach. Dokumenty te są odpowiednio przechowywane i zabezpieczone.

4. Statut i inne dokumenty.

Statuty szkół, do których uczęszczają dzieci i młodzież należąca do mniejszości narodowych i etnicznych, określają cele i zadania związane z podtrzymaniem tożsamości narodowej, etnicznej i językowej. W 15 szkołach (17%) brak jest takich zapisów. Statuty 37 szkół (36%) określają formę nauczania uczniów mniejszości narodowej i etnicznej.

Prawie $\frac{3}{4}$ badanych szkół (72%) dokonała zapisów w programach wychowawczych dotyczących wspierania dzieci i młodzieży należącej do mniejszości narodowej i etnicznej, a 53% szkół w programach rozwoju szkoły uwzględniła tą tematykę.

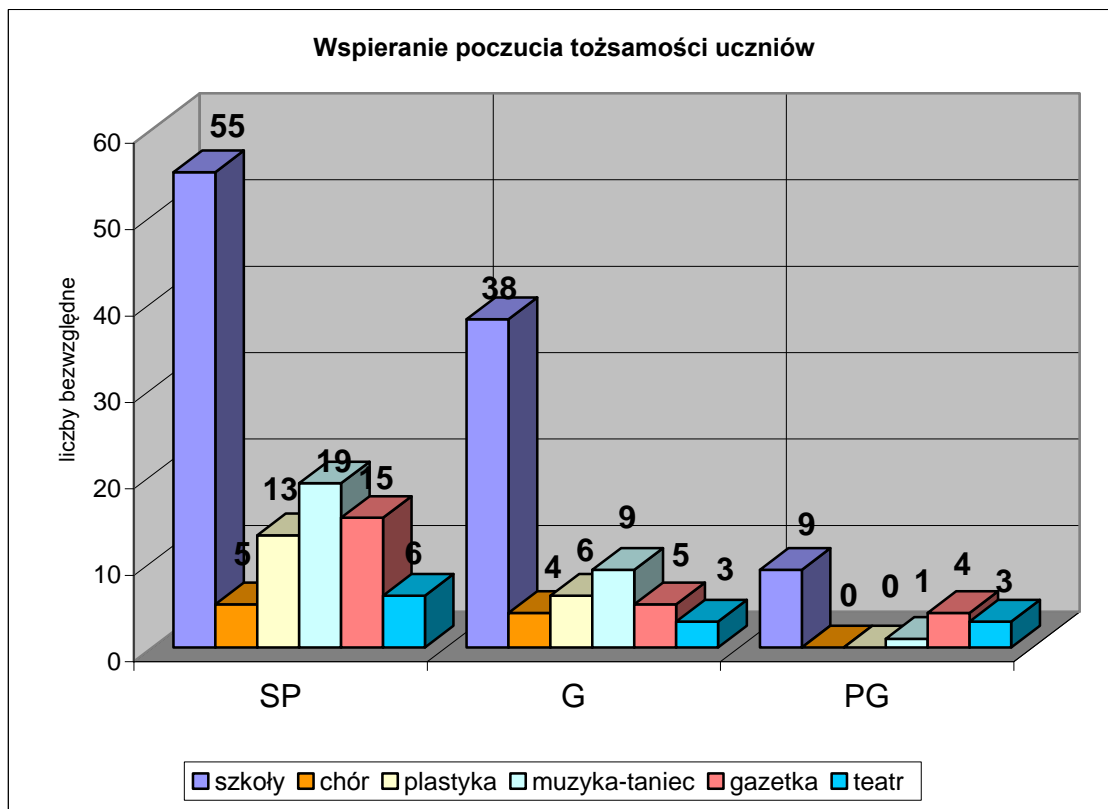
5. Zajęcia wspierające poczucie tożsamości uczniów mniejszości narodowych i etnicznych.

Szkoły wspierają poczucie tożsamości narodowej najczęściej poprzez prowadzenie zajęć pozalekcyjnych takich jak :

- ✓ chór – 11 szkół (10,8%),
- ✓ zajęcia o charakterze plastycznym – 19 szkół (18,6%),
- ✓ zajęcia o charakterze muzyczno-tanecznym – 29 szkół (28%),
- ✓ teatr – 12 szkół (11,8%),

W 25 szkołach (24,5%) dzieci i młodzież mają możliwość redagowania własnej gazetki.

W poszczególnych typach szkół przedstawia się to następująco:



Szkoły organizują również imprezy prezentujące kulturę mniejszości narodowych i etnicznych - 10 szkół (9,9%).

Mniejszość narodowa słowacka

Oprócz prowadzenia nauki języka słowackiego, organizowane są liczne konkursy (corocznie w Gminie Łapsze Niżne odbywa się Konkurs Poezji i Prozy Słowackiej) oraz liczne przeglądy. Uczniowie rokrocznie biorą udział w konkursach plastycznym i muzycznym organizowanych przez redakcję czasopisma „Żiwot”. Uczniowie pod kierunkiem nauczycieli przygotowują spektakle teatralne, inscenizacje, montaż słowno-muzyczne w języku słowackim, które prezentują w środowisku lokalnym oraz przed publicznością w zaprzyjaźnionych szkołach i miejscowościach. W większości szkół organizowane są wycieczki oraz wyjazdy w ramach tak zwanej „zielonej szkoły” na Słowację.

Mniejszość narodowa ukraińska

W szkołach oprócz uczestniczenia w nauczaniu języka ukraińskiego i religii uczniowie biorą udział w konkursach recytatorskich, spotkaniach z twórcami ludowymi. Przygotowują własne programy artystyczne, które prezentują w ramach obchodów świąt religijnych i uroczystości szkolnych.

Mniejszość etniczna łemkowska

W szkołach, do których uczęszczają Łemkowie, oprócz nauki języka i religii uczniowie biorą udział w „Watrze łemkowskiej”, spotkaniach z okazji Dnia Dziecka w Bursie łemkowskiej oraz w spotkaniach z twórcami ludowymi. Uczniowie przygotowują programy artystyczne, które prezentują w ramach obchodów świąt religijnych i uroczystości szkolnych.

Mniejszość etniczna romska

W zdecydowanej większości szkół, do których uczęszczają uczniowie romscy, realizowany jest od trzech lat „Rządowy program na rzecz społeczności romskiej w Polsce”. W latach 2001-2003 był realizowany „Pilotażowy rządowy program na rzecz społeczności romskiej w województwie małopolskim”.

Nauczyciele podejmują różne formy pracy z uczniami: zajęcia wyrównawcze, które pomagają dzieciom romskim odnaleźć się w warunkach klasy szkolnej, zajęcia korekcyjno- kompensacyjne, zajęcia wspomagające, podczas których motywują uczniów do pracy, wzmacniają wiarę we własne siły i możliwości. Ciekawą formą są zajęcia taneczne, prowadzone lub koordynowane przez nauczycieli w ramach zajęć pozalekcyjnych. Warto tu podkreślić, że w szkołach małopolskich funkcjonują takie zespoły, jak np. zespół taneczny „Efekt”, działający przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 1 w Nowym Targu, zespół taneczny „TERNE CIAVE” działającym przy SP i Gimnazjum w Maruszynie Dolnej oraz „Romane Ciave” w Szkole Podstawowej Nr 3 w Nowym Sączu. Uczestnicy tych zespołów mają możliwość kultywowania swojej tradycji i propagowania jej w środowisku szkolnym i lokalnym.

Nauczyciele wspomagający edukację Romów często uczestniczą w warsztatach i programach organizowanych dla nich np. przez Małopolski Instytut Kultury czy Stowarzyszenie Willa Decjusza w Krakowie.

Środki finansowe pochodzące z „Rządowego programu ...” pozwalają także na realizację zajęć plastycznych.

Dyrektorzy szkół, do których uczęszczają uczniowie romscy, sygnalizują problemy, które wymagają ustawicznej czujności. Dotyczą one:

- ✓ nierealizowania obowiązku szkolnego,
- ✓ niskiej frekwencji na zajęciach edukacyjnych,
- ✓ nieskiej akceptacji szkoły ze strony uczniów i rodziców.

6. Podręczniki i pomoce naukowe.

We wszystkich szkołach prowadzących nauczanie języka mniejszości uczniowie korzystają z podręczników z wykazu Ministerstwa Edukacji i Nauki.

W bibliotekach co drugiej badanej szkoły (55%) znajdują się książki i czasopisma związane tematycznie z problematyką mniejszości narodowych i etnicznych.

Przy zakupie pomocy dydaktycznych dyrektorzy 60 szkół (59%) uwzględniają potrzeby w obszarze nauczania uczniów mniejszości narodowych i etnicznych.

7. Nauczyciele.

Nauczyciele prowadzący zajęcia edukacyjne z uczniami należącymi do mniejszości narodowych i etnicznych są dobrze przygotowani. Nauczanie języków mniejszości prowadzi 30 nauczycieli. Wszyscy posiadają wymagane kwalifikacje. Nauczyciele pracujący w oddziałach, do których uczęszczają uczniowie deklarujący przynależność do mniejszości narodowych i etnicznych dokształcają się na studiach podyplomowych (4 osoby) oraz doskonalą na kursach (43 osoby) i warsztatach (67 osób). Dwudziestu dziewięciu nauczycieli deklaruje przynależność do lokalnych grup mniejszości narodowych i etnicznych.

8. Rodzice.

Rodzice uczniów z lokalnych mniejszości narodowych uczestniczą w życiu szkoły poprzez działalność w organach szkoły:

- ✓ rada rodziców – 13 osób wybranych do zarządu rady,
- ✓ rada szkoły – 1 osoba pełni funkcję przewodniczącego.

9. Współpraca.

Wszystkie szkoły mające uczniów należących do mniejszości utrzymują kontakty i współpracę z miejscowymi organizacjami mniejszości narodowej czy etnicznych. Ponad połowa dyrektorów (65%) określa swoją współpracę jako stałą i przynoszącą wymierne korzyści.

Organizacje te wspomagają szkoły, co potwierdza 80% dyrektorów. Najczęściej są to:

- ✓ dotacje do „zielonych szkół”, kolonii, wycieczek,
- ✓ zakup podręczników i książek,
- ✓ zakup pomocy dydaktycznych,
- ✓ finansowanie dożywiania.

10. Wnioski.

Działania pozytywne:

1. dobre przygotowanie nauczycieli do prowadzenia zajęć;
2. ciągłe dokształcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli przygotowujące ich do pracy w grupach zróżnicowanych kulturowo,
3. współpraca szkół z miejscowymi organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych w zakresie realizowanych zadań.
4. dobra współpraca z rodzicami dzieci należących do mniejszości słowackiej, ukraińskiej i łemkowskiej,
5. uwzględnianie w pracy szkoły (dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej) problemów mniejszości narodowych i etnicznych,
6. stwarzanie uczniom możliwości poczucia tożsamości narodowej poprzez organizowanie zajęć pozalekcyjnych.

Działania wymagające poprawy.

1. wprowadzenie do szkolnych dokumentów (statut szkoły, program wychowawczy, program rozwoju szkoły) odpowiednich zapisów uwzględniających działania związane z podtrzymaniem i rozwijaniem poczucia tożsamości narodowej, etnicznej oraz sposobów ich realizacji
2. skuteczne przekazywanie informacji o prawach mniejszości narodowych i etnicznych rodzicom, uczniom i nauczycielom.

Autor raportu:
Mariusz Maziarz

Przygotowanie arkusza diagnostycznego:
Mariusz Maziarz
Józef Wojas

Akceptacja:
Danuta Noszka-Leśniewska
p.o. Małopolskiego Kuratora Oświaty